

HARCI REPÜLŐESZKÖZÖK HATÉKONY ALKAMAZÁSÁNAK ALAPJA: A LÉGI HARCBIZTOSÍTÁS (COMBAT-SUPPORT AIR)

Kis Csaba zászlós
főiskolai hallgató
ZMNE Repülőtisztai Intézet
külső munkatárs
Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet

E tanulmány elkészítésének célja rávilágítani a légi harcbiztosítás korszerű hadviselésben betöltött szerepére és jelentőségére. Történelmi tapasztalatokat bizonyítják, hogy a különböző fegyverrendszerek hatékony harci alkalmazása nem lehetséges a megfelelő támogatás és széleskörű harcbiztosítás nélkül. A légierő haderőnem vonatkozásában a légi harcbiztosítás az önálló feladatvégrehajtás képességének alapfeltétele, következésképpen a magyar légierő fejlesztésekor legalább akkora figyelmet kell fordítani a harcbitasítási erők létrehozására, mint a harcászati repülőgépek típusváltására.

BEVEZETÉS

A rendszerváltás óta különböző fórumokon és a szakajtóban gyakran találkozhatunk azzal, az általánossá vált nézettel, hogy légierőnk ütőképességének, hatékony alkalmazhatóságának megteremtése az elavult harcászati repülőgépek mielőbbi leváltását teszi szükségessé. Schol sem esik szó viszont a már meglévő és az esetleg beszerzendő fegyverrendszerek eredményes harci alkalmazását alapjaiban befolyásoló harcbitasítási és támogató szervezetek létrehozásának és megfelelő technikai eszközökkel történő ellátásának igényéről. Tanulmányom célja rávilágítani a légi harcbitasítást, mint a korszerű légi hadviselés egyik szerves elemének, alapvető fontosságára.

1. ALAPVETŐ FOGALMAK

A légi harcbitasítási szerepének és jelentőségének megértéséhez elengedhetetlen a légierő alkalmazási szintjeinek és formáinak ismerete. Mivel hazánk csatlakozása az Észak-atlanti Szövetséghez folyamatban van, így érdemesnek tartom - már csak a közös gondolkodásmód megalapozása céljából is - a légierő alkalmazási formáit és szintjeit a NATO-ban elfogadott elvek alapján vizsgálni.

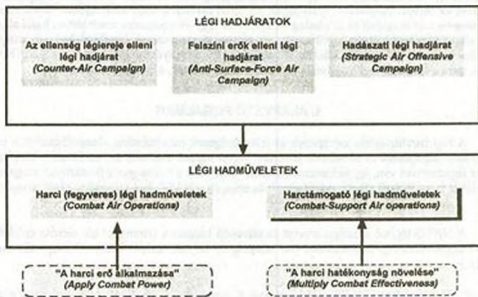
A NATO-légierő stratégia szerint az elérendő hadászati (strategic) cél elérése érdekében a légierő úgynevezett légi hadjáratokat (*air campaigns*) folytat, melyek három fő csoportba sorolhatóak [1.]:

- *Az ellenség légierője elleni légi hadjárat (Counter-Air Campaign).* A légierő azon alkalmazási formája, melynek célja a "harc környezete (combat environment)", azaz a légtér ellenőrzésének megszerzése, az ellenség légierőjének semlegesítése, lefoglalása által.
- *Felszíni erők elleni légi hadjárat (Anti-Surface-Force Campaign).* A légierő ezen tevékenységi formája a "harc erők alkalmazása (Apply Combat Power)" során az ellenség szárazföldi és/vagy haditengerészeti erejének pusztítására, semlegesítésére irányul.
- *Hadászati légi hadjárat (Strategic Air Offensive Campaign).* A hadászati légi hadjárat szintén a "harc erők alkalmazásának" egyik formája és célja az ellenség hadi potenciáljának, védelmi képességének szétzúzása.

A légi hadjáratok keretein belül vagy azoktól függetlenül, a kitűzött célok elérése érdekében a légierő légi hadműveleteket (air operations) hajt végre. A légi hadműveleteknek két fő fajtája létezik: harci (fegyveres) légi hadműveletek (Combat Air Operations) és harctámogató légi hadműveletek (Combat-Support Air Operations).

A harci (fegyveres) légi hadműveletek során a különböző fegyverrendszerek, harci repülőeszközök kerülnek alkalmazásra. Ezen tevékenységi forma végrehajtásának célja a kijelölt harcászati-hadművelati célkitűzések elérése, ellenséges felszíni, felszín alatti és légi célok leküzdése által. Ugyanekkor a harctámogató légi hadműveletek során fedélzeti pusztítóeszközök, fegyverrendszerek alkalmazására nem kerül sor. Az ilyen jellegű hadműveletek végrehajtásának célja a harci hatékonyság növelése (Multiply Combat Effectiveness).

A harcbiztosító légi hadműveletek közé sorolható tehát valamennyi olyan nem harci (fegyveres) légi tevékenység, melynek célja a rendelkezésre álló fegyverrendszerek alkalmazásának támogatása, valamint a szárazföldi, tengeri és légi hadműveletek végrehajtásának biztosítása, a harci hatékonyság növelése. (A légi harcbiztosításnak a légierő alkalmazási formáin belüli helyét és szintjét az 1. ábra szemlélteti.)

Ábra 1. A légierő alkalmazási formái.

A NATO-légierő stratégia az alábbi légi harcbiztosítási formákat különbözteti meg [2.]:

- Légi szállítás (Air Transport)

A légi szállításnak alapvetően két kategóriája létezik: a hadászati és a stratégiai légi szállítás. Ezen belül az alábbi tevékenységi formák különböztethetők meg:

- Rendszeres (menetrendszerű) járatok (Scheduled Services);
  - Légimozgékony műveletek (Airborne Operations);
  - Különleges légi hadműveletek (Special Air Operations);
  - Logisztikai támogató légi hadműveletek (Air Logistic Support Operations);
  - Sebesültszállítás (Aeromedical Evacuation).
- Légi utántöltés (Air-to-Air Refuelling)
  - Légi felderítés és megfigyelés (Aerospace Surveillance and Reconnaissance)

A légi felderítésen belül megkülönböztethetők az alábbiak:

- Hadászati légi felderítés (Strategic Air Reconnaissance);
  - Harcászati légi felderítés (Tactical Air Reconnaissance);
  - Légi célpont-felderítés (Target Acquisition);
- Levegőbe telepített korai előrejelző és irányító rendszerek alkalmazása (Airborne Early Warning and Control)
  - Kutatás-mentés (Search and Rescue)
  - Elektronikai harc (Electronic Warfare)

Az elektronikai harc magába foglalja az alábbiakat:

- Elektronikai felderítés (Electronic Warfare Support Measures);
- Elektronikaiellenvékenység (Electronic Counter Measures);
- Elektronikai (Electronic Protection Measures).

2. A LÉGI HARCBIZTOSÍTÁS JELENTŐSÉGE

A légi harcbiztosítás jelentőségének megértéséhez elsősorban ismerni kell a légierő fogalmának értelmezését. Az Észak-atlanti Szövetségen belül egységesen elfogadott elvek alapján a légierő fogalma a következő: "a korszerű légierő önálló haderőnem, mely magában foglal minden olyan katonai szervezetet és eszköz- illetve fegyverrendszert, melyek alkalmazásával hatékonyan biztosítható a saját, valamint a hadműveleti terület feletti légtér uralma bármely valós fenyegetéssel szemben. Ezen kívül a légierő alkalmas más haderőcsemekkel szoros együttműködésben, adott esetben azok gyors reagáló képességét, légimozgékonyágát és tüztámogatását biztosítva összhaderőnemi, nemzetközi alkalmi kötelék részeként, valamint önállóan, a politikai-katonai célkitűzéseknek megfelelő szintű - de nem feltétlenül hadászati méretű - légi hadműveletek végrehajtására.[3.]"

A légierő haderőnemi mivolta nem a különböző repülőeszközök nagy mennyiségében vagy a katonai szervezetek számában és szintjében mutatkozik, hanem az önálló hadműveletek eredményes végrehajtásához elengedhetetlen, támogató és harcbiztosító repülő szervezetek és eszközök meglétében nyilvánul meg.

A fentieket jól bizonyítják - többek között - az Öböl-háború tapasztalatai. A konfliktus kibukkanását követően a nyugati szövetségesek a légi szállító kapacitás felhasználásával és légi utántöltés segítségével hajtották végre csapataik gyors hadműveleti területre szállítását. A háború kitörése után a légi és a szárazföldi hadműveletek sikere szempontjából döntő jelentőségű volt a harc-biztosító légi hadműveletek végrehajtásának hatékonysága. Az Irak elleni Koalíció légierőinek a párhuzamosan lefolytatott, ellenséges légierő elleni és hadászati légi hadjárata során a légi felderítés és megfigyelés, valamint az AEW and C-rendszerek képezték az információszerezés, a hadműveletek vezetéséhez szükséges adatok gyűjtésének alapvető eszközét, a légi utántöltés alkalmazása biztosította - többek között - a harcászati repülőgépek stratégiai jelentőségű, hadászati mélységben elhelyezkedő ellenséges célpontok elleni felhasználását, az elektronikai harc meghatározó szerepet játszott az iraki légvédelem sikeres lefogatásában és a légi fölény, majd a teljes légi uralom kivívásában, a kutató-mentő szolgálatok tevékenysége pedig csökkentette a személyi állományban elszenvedett veszteségeket.

A légi harc-biztosító erők és eszközök azonban nem csupán a hagyományos értelemben vett hadviselés fontos eszközei, hanem a konfliktuskezelő hadműveletek során is nagy hatékonysággal alkalmazhatóak.

A konfliktuskezelés újszerű követelményeket támaszt az erre a célra alkalmazott fegyveres erőkkel szemben. A rendszerváltás óta kialakult helyi jellegű, katonai erő alkalmazását érintő változások kezelése - különösen a volt Jugoszlávia területén végrehajtott béketámasztó műveletek - során szerzett tapasztalatok alapján megfogalmazhatóak azok a szükséges képességek, melyekkel a hasonló feladatokra kijelölt katonai szervezeteknek rendelkezniük kell. Ezek a követelmények a következők [4.]:

- gyors reagáló képesség;
- a gyors, folyamatos és pontos felderítés, információszerezés képessége;
- nagyfokú mobilitás;
- a gyorsan változó hadműveleti-harcászati helyzethez való alkalmazkodás képessége;
- viszonylag kis területen, korlátozott fegyverhasználattal járó hadműveletek eredményes végrehajtásának képessége;
- megfelelő tűzerő;
- gyors és megbízható kommunikáció.

Úgy vélem egyáltalán nem túlzás azt állítani, hogy a fenti elvárásoknak kizárólag olyan fegyveres erők képesek megfelelni, melyek gerincét a korszerű harc-biztosító erőkkel rendelkező légierő alkotja. Kizárólag a légi harc-biztosító erők rendelkeznek ugyanis olyan alkalmazási lehetőségekkel, melyekre támaszkodva végrehajthatók béketámasztó, válságkezelő műveletek. A különleges rendeltetésű, levegőbe telepített légtérelenőrző és riasztó, műszeres és rádiólokátoros földfelszín megfigyelő, harc-irányító, rádióelektronikai felderítő- és zavaró, szállító, speciális kutató-mentő, elektronikai hírszerző, légiutántöltő valamint pilóta nélküli repülőeszközök átgondolt alkalmazása lehetőséget biztosít a *válság körzete pontos, folyamatos felderítésének és megfigyelésének hatékony kivitelezésére, légiszállítás útján csapatok gyors átdobására, mobilitás biztosítására, megbízható kommunikációs képesség fenntartására és a gyorsan változó helyzethez való alkalmazkodásra.*

A harc-biztosító repülőerők *sokoldalú alkalmazhatósága* a boszniai béketámasztó műveletek és legutóbb az Öbölben, az angol-amerikai válság megelőző politikai-katonai nyomásgyakorlás során nyert bizonyítást.

A légi harcbiztosító erők a korszerű légierő szerves részét és jelentős hányadát alkotják ezt jól bizonyítja az iraki fegyverellenőrzéssel kapcsolatosan kirobbant válság során, a Perzsa (Arab)-öbölben felsorakozott amerikai és brit repülőerők összetétele is :

1998. február 30-án a hadműveleti területen állomásozó repülőgépek száma [5.]:

- csapásmérő (strike)- és vadász (fighter)-repülőgépek: 256 darab;
- támogató (support) repülőgépek: 112 darab;
- összesen: 368 darab;

A teljes gépállomány több mint 30%-a tehát légi utántöltő-, kutató-mentő-, szállító-, felderítő- AWACS- repülőgépekből és helikopterekből áll.

Összegezve:

A történelmi tapasztalatok és a korszerű hadviselés fejlődési tendenciáinak figyelembevételével egyértelműen megállapítható, hogy a légi harcbiztosítás nem "luxus", hanem a légierő haderő-nem önállóságának és hatékony működésének alapvető feltétele.

3. A LÉGI HARCBIZTOSÍTÁS ÉS A MAGYAR LÉGIERŐ KORSZERŰSÍTÉSE

Jelenleg a magyar légierő - rendkívül szerénynek nevezhető légi szállító kapacitását leszámítva - nem rendelkezik a légi harcbiztosítás feladatát hatékonyan ellátni képes erőkkel és eszközökkel. Következésképpen önálló haderőnemi mivolta és hatékony alkalmazhatósága is erősen megkérdőjelezhető. Úgy vélem tehát, hogy légierőnk modernizációja során kiemelt figyelmet kell fordítani a légi harcbiztosítás feltételeinek megteremtésére. Először azonban meg kell határozni, hogy korlátozott erőforrásainkat mely terület fejlesztésére célszerű összpontosítani. Ez azért is különösen fontos, mert a magyar légierőnek - mint egy NATO-tagállam légierőjének - , hasonlóan a Szövetség más tagországaihoz, nem kell képesnek lennie a NATO-légierő stratégiában foglalt alkalmazási formák mindegyikének végrehajtására.

Úgy vélem, hogy a Szövetségen belüli közös teherviselés, hazánk sajátos geostratégiai helyzetéből és a katonai-biztonsági helyzet alakulásából adódóan a magyar légierő jövőbeni feladata alapvetően a Magyar Köztársaság légtere feletti saját uralom bármilyen irányból érkező fenyegetettség szemben történő védelme. Ezt a honvédség szárazföldi csapatai érdekében offenzív légi támogatás (Offensive Air Support) nyújtásának és a válságkezelő műveletekben való eredményes részvétel képessége kell, hogy kiegészítse.

Míndezek alapján ahhoz, hogy a magyar légierő a jövőben vele szemben támasztott követelményeknek eleget tudjon tenni az alábbi légi harcbiztosító tevékenységek végrehajtására alkalmas eszközök rendszeresítése szükséges:

- korai előrejelzés és légtérelenőrzés;
- harcászati légi szállítás (azon belül légimozgékony műveletek biztosítása, a logisztikai támogató légi hadműveletek és a sebesültszállítás végrehajtása);
- harcászati felderítés;
- légi utántöltés;
- elektronikai védelem;
- kutatás-mentés (nem harci helyzetben).

A levegőbe telepített korai előrejelző és ellenőrző rendszerek alkalmazása nélkül nem biztosítható eredményesen Magyarország területén hatékony légvédelmi rendszer működtetése. Ugyanis a domborzati viszonyok (különösen a Kárpát-medence sajátos viszonyai) és a földfelszín folyamatos görbülete lehetetlenné teszi az alacsony és földközeli magasságon repülő célok földi telepítésű rádiólokátorokkal történő felderítését.

A szárazföldi csapatok gyors reagáló képességének biztosításához és az erők rugalmas alkalmazhatóságához elengedhetetlen a harcászati légi szállító kapacitás megléte.

Hasonló fontosságú a harcászati légi felderítés végrehajtásának képessége, mely hiányában semmilyen légi vagy szárazföldi hadművelet sem tervezhető és kivitelezhető. A földfelszín levegőből történő megfigyelése jelentős szerepet játszhat konfliktus helyzetekben vagy a határaink mentén kialakult válságok esetében a határszakaszok lezárásakor, valamint a döntéshozók számára információszerezés szempontjából.

A harcászati repülőgépek rugalmas, sokoldalú alkalmazása nem lehetséges a légi utántöltés nélkül. Ez különösen légvédelmi feladatok ellátása eseté fontos, hiszen - mint azt a délszláv válság során előfordult berepülések, határsértések megakadályozására tett erőfeszítések tapasztalatai is mutatják - a harcászati repülők földi készülségből történő alkalmazásával nem biztosítható a légvédelem gyors reagáló képessége. A folyamatos órjározás viszont rendkívül nagy erő és eszköz-felhasználást igényel, mivel a repülőgépek levegőben való tartózkodásának ideje korlátozott. Légi utántöltéssel azonban jóval kevesebb ráfordítással biztosítható, hogy a harcászati repülőgépek légi órjározásból hajsák végre feladataikat.

A korszerű légierő vezetése, irányítása, a fegyverzet célravezetése, a kommunikáció, a navigáció a célfelderítés és a saját-idegen felismerés alapvetően az elektromágneses spektrum használatára épül. Következésképpen az elektronikai védelem a légi harcbiztosítás számunkra is létfontosságú eleme.

Békeidőben a légierő nemzetközi szerződésekből előírt kötelezettsége a kutató-mentő szolgálat fenntartása.

Felmerülhet a kérdés, hogy milyen technikai eszközök rendszeresítésével lehet a fenti feladatokat megoldani és hogy szűkös erőforrásainkból hogyan lehet a beszerzést finanszírozni. Véleményem szerint a megoldás keresésekor abból kell kiindulni, hogy a szükséges beszerzések egy része - tekintettel hazánk "szigetország" jellegű biztonságpolitikai helyzetére - elsősorban a NATO-légvédelmi rendszer erősítését szolgálja. Következésképpen a korszerűsítés egyes, jelentősebb részei szövetségi forrásokból finanszírozhatóak. A fennmaradó rész megoldható fokozatos fejlesztéssel és - átmenetileg - a meglévő eszközök egy részének átalakításával. A magyar légierő harcbiztosítói erőinek létrehozásához az alábbi eszközök szükségesegek:

- 2-3 darab, kisebb teljesítményű korai előrejelző és ellenőrző repülőgép (Pl.: Saab-340 AEW and C), valamint a rendszerhez tartozó földi berendezések;
- 1-2 darab közepes szállító repülőgépből átalakított légi utántöltő repülőgép (Pl.: KC-130);
- 1-2 darab rádióelektronikai felderítésre és harcra alkalmas berendezésekkel felszerelt kisméretű szállító repülőgép (Pl.: Metro-21);
- 3-5 darab elektronikus földfelszín-figyelésre alkalmas helikopter (Pl.: Puma-Selenia);
- egy repülőszázad (6-8 darab) közepes Szállító repülőgép (Pl.: C-130);
- két repülőszázad (28-32 darab) közepes, felfegyverezhető szállító helikopter;

- 3-5 darab nehéz szállító helikopter (Pl.: CH-47);
- harcászati repülőgépekre függeszthető, felderítő berendezéseket tartalmazó konténerek.

ÖSSZEGZÉS

Összegezve előadásomat az alábbi következtetésekre kívánom felhívni a figyelmet:

A történelmi tapasztalatok és a korszerű hadviselés fejlődési tendenciáinak figyelembevételével egyértelműen megállapítható, hogy a légi harcbiztosítás képezi a légierő önálló haderőnemi mivoltának alapját és hiányában a szárazföldi- és a repülőerők hatékony alkalmazása nem lehetséges.

A magyar légierő jelenleg nem rendelkezik hatékony harcbiztosító erőkkel és eszközökkel, ezért azok létrehozása, a hozzájuk hasonló katonai-politikai jelentőségű NATO-tagállamok ezirányú képességeivel egy szintre kerülésünk és az ország védelme szempontjából elengedhetetlen.

Építve a Szövetségen belüli haderőnemi munkamegosztásra és a közös védelem előnyeire a légi harcbiztosítás képességének megteremtéséhez szükséges eszközök beszerzése megvalósítható.

JEGYZETEK

[1.] AJP-1 - NATO Joint Operations Doctrine, ATP-33(B) - NATO Tactical Air Doctrine, AP 3000 - Royal Air Force Doctrine, AFM-1-1 - Basic Aerospace Doctrine of The United States Air Force

[2.] ATP-33(B) - NATO Tactical Air Doctrine, AP 3000 - Royal Air Force Doctrine

[3.] AP 3000 - Royal Air Force Doctrine

[4.] A szerző összeállítása a következő források alapján:

Air Power - Acentennial appraisal by Air Vice Marshal Tony Mason Brassey's London, 1994. p 15-20

Ripley, Tim: Reasons for Being in Flight International 1996. január 24-30 p 25

Arms and Equipment for a European Rapid Reaction Force in Military Technology 1992/3

Lieutenant General D L M Quintana Arevalo: The role of Air Power in the New World Order in NATO's Sixteen Nations Special Issue, 1997.

[5.] <http://www.milnet.com/milnet/pentagon/iraq/force0298.htm>

The purpose of completing this study is to highlight the importance of combat-support air operations in the modern aerial warfare. Historical experiences prove that weapon systems cannot be used effectively without sufficient combat-support. The combat-support gives to the air force the capability of conducting air operations independently. Thus in the modernisation of the Hungarian Air Force the establishing of combat-support capabilities must be one of the most important factors.

CONTENTS

Introduction

A general statement of the Board's policy is set forth in this report. It is the policy of the Board to conduct the business of the Corporation in a manner which will result in the highest return to the stockholders.

A general statement of the Board's policy is set forth in this report. It is the policy of the Board to conduct the business of the Corporation in a manner which will result in the highest return to the stockholders.

The Board of Directors is pleased to present this report to the stockholders of the Corporation. It is the policy of the Board to conduct the business of the Corporation in a manner which will result in the highest return to the stockholders.

CONTENTS

1. Statement of the Board of Directors

2. Report of the Board of Directors

3. Report of the Board of Directors

4. Report of the Board of Directors

5. Report of the Board of Directors

6. Report of the Board of Directors

7. Report of the Board of Directors

8. Report of the Board of Directors

9. Report of the Board of Directors

10. Report of the Board of Directors